

Årsrapport 2025

Tillsynsavdelningen

ÅM 2025:508
Februari 2026

Innehållsförteckning

1	Inledning	2
2	Sammanfattning.....	3
3	Verksamheten under 2025.....	4
3.1	Iakttagelser.....	4
3.2	Nyheter	5
3.3	Särskilda tillsynsärenden.....	6
3.4	Förenklade tillsynsärenden.....	7
3.5	Remisser och beslut från JO, JK och SIN.....	7
3.6	Övriga ärenden	8
3.7	Projekt.....	9
3.8	Samverkan m.m.	9
4	Beslut av särskild betydelse	10
4.1	Särskilda tillsynsärenden.....	10
4.1.1	Beslut efter granskning av en åklagares handläggning av förhör med personer utomlands (sammanfattning 2025:01)	10
4.1.2	Beslut efter granskning av en åklagare som använt sin tjänsteställning i en privat rättslig angelägenhet (sammanfattning 2025:2)	11
4.1.3	Beslut efter granskning av en åklagares uttalanden i media (sammanfattning 2025:3)	13
4.2	Beslut från JO	14
4.2.1	JO om handläggningen av beslag	14
4.2.2	JO om hantering av ett skadeståndsanspråk.....	14
4.2.3	JO om underrättelse till försvarare om förhör	15
4.2.4	JO om åklagares dokumentationsskyldighet.....	15
4.2.5	JO om förutsättningarna för ordningsbot och res judicata.....	16
4.2.6	JO om kontroll av personuppgifter.....	16
4.3	Beslut från JK.....	17
4.3.1	JK om felaktig justering av ett skadeståndsanspråk.....	17
4.3.2	JK om skyldighet att upplysa om skyddade personuppgifter	17

1 Inledning

Riksåklagaren har skyldighet att som högsta åklagare under regeringen verka för lagenlighet, följdriktighet och enhetlighet i åklagarnas rättstillämpning (3 § förordningen [2015:743] med instruktion för Åklagarmyndigheten). Riksåklagaren har också ansvar för att Åklagarmyndigheten meddelar de föreskrifter, allmänna råd och övriga riktlinjer och anvisningar som behövs för att uppnå enhetlighet och följdriktighet vid åklagarnas rättstillämpning (2 § åklagarförordningen [2004:1265], se även prop. 2004/05:26 s. 13 ff.).

Av bestämmelsen i 7 kap. 5 § rättegångsbalken följer att högre åklagare kan överta åklagaruppgifter och ändra lägre åklagares beslut.

Dessa bestämmelser utgör grunden för högre åklagares rättsliga tillsyn. Den närmare regleringen av tillsynsverksamheten finns i Åklagarmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (ÅFS 2012:2) om rättslig tillsyn.

En fristående tillsynsfunktion vid Åklagarmyndigheten, tillsynsavdelningen, biträder riksåklagaren i dennes tillsynsarbete. Utgångspunkten är att tillsynen ska vara framåtsyftande och lärande och genom vägledning bidra till en förbättrad verksamhet. Varje år redovisar avdelningen en rapport som beskriver avdelningens verksamhet under föregående år.

I denna rapport sammanställs tillsynsavdelningens verksamhet under 2025.

Stockholm den 26 februari 2026

Henrik Rasmusson
Tillsynschef

2 Sammanfattning

En stor del av tillsynsavdelningens verksamhet består i att handlägga särskilda och förenklade tillsynsärenden och att hantera remisser från de externa tillsynsorganen Riksdagens ombudsmän (JO), Justitiekanslern (JK) och Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden (SIN). Under 2025 har det vid avdelningen inletts sammanlagt 51 särskilda och förenklade tillsynsärenden (se avsnitt 3.3 och 3.4). Från JO och JK har det kommit in 57 remisser under året (se avsnitt 3.5).

Tillsynsavdelningen har vidare under året handlagt cirka 1 550 andra ärenden, däribland överprövningsärenden, ärenden om klagomål mot åklagare samt anmälningar om brott i tjänsten av domare i allmän underrätt och andra särskilda befattningshavare (se avsnitt 3.6). Vissa av dessa ärenden var s.k. samlingsärenden eller ärenden där parten upprepade gånger under året inkommit med nya skrivelser, vilka fortlöpande krävt nya beslut.

I årsrapporten sammanställs ett antal tillsynsbeslut från riksåklagaren samt redogörs kortfattat för några beslut av JO och JK som bedöms vara av särskild betydelse (se avsnitt 4).

I avsnittet Iakttagelser sammanfattas och analyseras de iakttagelser som gjorts i tillsynsverksamheten under året. I avsnittet redovisas också eventuella åtgärder som vidtagits med anledning av iakttagelserna. Syftet med detta är att underlätta överblicken av verksamheten och synliggöra återkommande brister. I avsnittet Nyheter redovisas förändringar i tillsynsavdelningens verksamhet under det gångna året som är av betydelse för förståelsen av verksamheten.

3 Verksamheten under 2025

3.1 Iakttagelser

En första reflexion av det gångna året är att antalet inkommande ärenden ligger på en märkbart högre nivå jämfört med föregående år. Inflödet av remisser från de externa tillsynsorganen JO och JK har ökat liksom antalet tillsynsärenden och klagomål mot åklagare. Även inflödet av överprövningsärenden samt anmälningar om brott i tjänsten av domare i allmän underrätt och andra särskilda befattningshavare har ökat betydligt jämfört med föregående år. Det ökade arbetstrycket till trots har avdelningen i allt väsentligt hållit det tidsmål som har bestämts för olika ärendetyper. Det kan således konstateras att antalet inkomna och avgjorda ärenden när det gäller i princip samtliga ärendetyper som hanteras vid avdelningen har varit markant högre jämfört med föregående år.

De särskilda tillsynsärendena har främst gällt olika typer av handläggningsfel varav vissa känns igen från tidigare år, t.ex. ärenden som gäller hantering av frister av olika slag. Med anledning av två tillsynsärenden har avdelningen på Rånet påmint om innebörden av specialitetsprincipen. I de aktuella ärendena har det framkommit att åklagarna inte har haft någon rimlig möjlighet att få kännedom om att principen varit tillämplig varför tillsynsärendena har avslutats. Frågan om att förbättra åklagares möjlighet att uppmärksamma fall där specialitetsprincipen är tillämplig utreds nu inom myndigheten på avdelningens initiativ.

En iakttagelse från verksamhetsåret 2024 var att ett relativt stort antal tillsynsärenden gällde åklagares hantering av skyddade personuppgifter i ärenden om kontaktförbud. Även 2025 har felaktig handläggning av skyddade personuppgifter förekommit, framför allt i JK- och JO-remisserna. Den felaktiga handläggningen har i dessa fall huvudsakligen bestått i att skyddade personuppgifter av misstag kommit med i förundersökningsprotokoll som slutdelgetts de misstänkta i ärendet samt expedierats till domstol utan att de skyddade uppgifterna maskerats eller på annat sätt tagits bort. Ett beslut i ett sådant ärende har under året publicerats på Rånet (se avsnitt 4.3.2). I beslutet konstaterar JK att genom att lämna över förundersökningsprotokollet till tingsrätten utan att upplysa domstolen om att den innehöll sekretesskyddade uppgifter har Åklagarmyndigheten brustit i sin skyldighet enligt 3 kap. 8 § brottsdatalogen att vidta lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder för att skydda de personuppgifter som behandlats. Det inträffade har enligt JK utgjort grund för att ålägga Åklagarmyndigheten skadeståndsskyldighet. Riksåklagaren har i tidigare tillsynsbeslut som rört åklagares hantering av skyddade personuppgifter påtalat att för att undvika att sekretesskyddade personuppgifter lämnas ut eller röjs oavsiktligt är det lämpligt att genom en särskild anteckning på handlingen eller i Cåbra påminna om behovet av att göra en sekretessprövning om frågan om utlämnande eller röjande av uppgiften aktualiseras (se RÅ 2022:03). Med

anledning av JK:s beslut ses frågan över inom myndigheten; om det finns behov av att vidta ytterligare åtgärder eller lämna kompletterande vägledning för att säkerställa att myndigheten uppfyller sina skyldigheter enligt brottsdatalagen att skydda personuppgifter.

Under året har JO på eget initiativ utrett vilka krav som bör ställas på en åklagares dokumentation av ett anhållningsbeslut. I beslutet konstaterar JO bl.a. att det av främst rättssäkerhets- och legitimitetsskäl bör ställas högre krav på dokumentationen av ett anhållningsbeslut än vad som anses gälla i dag (se avsnitt 4.2.4). JO har därefter inlett ytterligare två initiativärenden för att på motsvarande sätt utreda vilka krav som bör ställas på dokumentationen av ett beslut om husrannsakan respektive ett beslut om hämtning till förhör. Riksåklagaren har yttrat sig i båda dessa ärenden men något beslut har ännu inte meddelats av JO. Med anledning av JO:s initiativ har riksåklagaren initierat en översyn av ÅFS 2005:30 om dokumentation och underrättelser vid tvångsmedel i syfte att överväga att tydliggöra i vilka situationer det kan finnas behov av ytterligare dokumentation.

Som framgår av avsnitt 3.6 handlägger tillsynsavdelningen anmälningar om brott som begåtts i utövningen av tjänsten eller uppdraget som domare i tingsrätt eller hovrätt. En iakttagelse från verksamhetsåret 2024 var att antalet inledda förundersökningar mot domare var fler än tidigare, då bara någon enstaka förundersökning per år inleddes. Även i år har antalet inledda förundersökningar mot domare varit fler jämfört med tidigare år. Under året har riksåklagaren inlett sju förundersökningar mot domare. Flera av dessa förundersökningar har, liksom föregående år, gällt hantering av frister gällande frihetsberövade. Åtal har väckts i två ärenden. När det gäller två av de inledda förundersökningarna har händelsen anmälts av ledningen för den aktuella domstolen till Statens ansvarsnämnd med begäran att ansvarsnämnden ska pröva frågan om åtalsanmälan alternativt disciplinansvar. Ansvarsnämnden har därefter anmält domaren till åtal hos Åklagarmyndigheten. För biträde med att utföra förundersökningarna har åklagare vid Särskilda åklagarkammaren anlitats. Det ökade antalet inledda förundersökningar har således bl.a. fått till följd att åklagare vid Särskilda åklagarkammaren har anlitats i större utsträckning än tidigare år.

3.2 Nyheter

I syfte att effektivisera tillsynsavdelningens arbete i brottmålsärenden genomfördes under 2024 ett pilotprojekt gällande anmälningar mot särskilda befattningshavare som enligt ÅFS 2014:16 ska handläggas av eller överlämnas till riksåklagaren. Utöver anmälningar om brott i tjänsten av domare i tingsrätt och hovrätt gäller det exempelvis anmälningar mot åklagare vid Utvecklingscentrum, riksåklagaren, justitiekanslern och statsråd. Dessa ärenden har tidigare hanterats som rättsliga ärenden hos riksåklagaren (AMR-ärenden i Cåbra). Pilotprojektet innebar att anmälningarna under ca en månad hanterades som operativa ärenden (AM-ärenden i Cåbra). Syftet med projektet var att effektivisera hanteringen genom att, på samma

sätt som sker i den övriga åklagarverksamheten, utnyttja den mer utvecklade funktionaliteten i operativa Cåbra. Försöket föll väl ut och fr.o.m. den 1 januari 2025 genomfördes förändringen permanent, vilket innebär att anmälningar mot särskilda befattningshavare från årsskiftet 2024/2025 har hanterats som operativa ärenden i Cåbra även hos riksåklagaren. Den genomförda förändringen har bidragit till att avdelningen kunnat hantera det under året kraftigt ökande inflödet av brottmålsärenden med befintliga resurser.

I förenklade tillsynsärenden har avdelningens verksamhetsrutiner ändrats på det sättet att beslut i ett förenklat tillsynsärende numera kan fattas av tillsynschefen eller biträdande tillsynschefen. Beslut i dessa ärenden har tidigare fattats av riksåklagaren eller vice riksåklagaren. Denna tillämpning av delegationsbestämmelsen bidrar till ett mer ändamålsenligt och effektivt utnyttjande av myndighetens resurser.

3.3 Särskilda tillsynsärenden

I ett särskilt tillsynsärende gör riksåklagaren en ingående granskning av åklagares handläggning av en viss fråga i ett enskilt ärende och fattar därefter ett beslut som kan innehålla vägledande uttalanden.

Under 2025 har 42 särskilda tillsynsärenden inletts. Det är betydligt fler än föregående år (29 under 2024, 31 under 2023). Riksåklagaren har under året fattat beslut i 41 ärenden, vilket också är betydligt fler än föregående år (26 under 2024 och 20 under 2023). Ärendena har bl.a. rört handläggning av förhör med personer utomlands, kontaktförbud, åtal, frihetsberövanden och hemliga tvångsmedel samt hantering av skyddade personuppgifter. Även ärenden gällande åklagares uttalande i media och åklagare som använt sin tjänsteställning i en privat rättslig angelägenhet har förekommit. I 12 ärenden har det fattats beslut om att avsluta ärendet utan vidare granskning (7 under 2024). En anledning till att ett särskilt tillsynsärende avslutas kan vara att det som framkommit av inhämtade upplysningar eller yttranden i ärendet gör att tillsyn inte längre är påkallad. Under 2025 har det även beslutats att särskilda tillsynsärenden inte ska inledas i 13 ärenden, vilket är något färre än föregående år (17 under 2024). Anledningar till att ett särskilt tillsynsärende inte inleds kan vara att förundersökning inletts och åklagaren delgetts misstanke om brott, att den som handlagt ärendet är en aspirant eller någon som har slutat på myndigheten eller att felaktigheten ligger mer än två år tillbaka i tiden. I sådana situationer ska som huvudregel särskild tillsyn inte inledas.

De flesta ärenden har överlämnats till tillsynsavdelningen från åklagarkamrarna eller Utvecklingscentrum. Några ärenden har initierats av tillsynsavdelningen genom bevakning av media. Det har också förekommit att särskilda tillsynsärenden har inletts med anledning av uppgifter i klagomål från enskilda (klagomålsärenden).

3.4 Förenklade tillsynsärenden

I ett förenklat tillsynsärende gör riksåklagaren en förenklad granskning av åklagares handläggning av en viss fråga i ett enskilt ärende. Som huvudregel används det förenklade förfarandet för handläggningsåtgärder avseende preskriberade brott, brister i handläggningen av beslag och brister i diarieföring. Granskningen avslutas med ett kort beslut av riksåklagaren där bristen i handläggningen noteras.

Antalet förenklade tillsynsärenden under 2025 var något fler jämfört med tidigare år. Under 2025 har 7 ärenden om förenklad tillsyn inletts (5 under 2024). Beslut har fattats i 9 ärenden (2 under 2024). Ärendena har framför allt handlat om att åtal har väckts för preskriberade brott. Ärendena har överlämnats till tillsynsavdelningen från främst åklagarkamrarna.

3.5 Remisser och beslut från JO, JK och SIN

Antalet remisser till Åklagarmyndigheten under 2025 var markant högre än föregående år (59 under 2025, 37 under 2024).

Under 2025 har 11 remisser kommit in från JO (8 under 2024). Dessa har bl.a. avsett handläggning av beslag, vilka krav som kan ställas på dokumentationen av ett beslut om husrannsakan respektive ett beslut om hämtning till förhör, handläggning av kontaktförbud, handläggning av enskilt anspråk och hantering av skyddade personuppgifter. JO har under året fattat beslut i 6 ärenden där Åklagarmyndigheten lämnat yttrande (8 under 2024).

Från JK har 46 remisser kommit in till Åklagarmyndigheten under 2025 (29 under 2024). Remisserna har avsett skadestånd. Frågorna i remisserna har bl.a. handlat om långsam handläggning, hantering av beslag, beslut om avspärrning och beslut om husrannsakan. De har också handlat om hantering av skyddade personuppgifter i ett förundersökningsprotokoll och om hantering av material från hemlig övervakning. Under 2025 har JK fattat beslut i 32 ärenden där Åklagarmyndigheten lämnat yttrande (22 under 2024). I några av dessa tillerkändes sökanden skadestånd att betalas helt eller delvis av Åklagarmyndigheten (några även under 2024).

Under 2025 har SIN i flera beslut gjort uttalanden efter granskningar av dels ärenden vid Åklagarmyndigheten under en viss tid, dels vissa ärenden vid enskilda åklagarkammare. Ett av uttalandena har föranlett riksåklagaren att inleda en uppföljning av vilka åtgärder som vidtagits på den granskade kammaren och i myndigheten efter SIN:s uttalande med beslut.

3.6 Övriga ärenden

Utöver tillsynsärenden och remisser från JO, JK och SIN handlägger tillsynsavdelningen även andra ärenden. Totalt har omkring 1 700 sådana andra ärenden kommit in till avdelningen under 2025 vilket är en betydande ökning jämfört med föregående år (ca 1 100 under 2024). Det var främst inflödet av överprövningsärenden samt anmälningar om brott i tjänsten av domare i allmän underrätt och andra särskilda befattningshavare som ökade (en ökning med drygt 70 respektive 50 procent, se nedan). I flera av ärendena har det efter beslut begärts omprövning av beslutet, en eller flera gånger.

När det är fråga om s.k. faktiska skador är det riksåklagaren och inte JK som handlägger skadeståndsanspråk. Under 2025 har inget sådant ärende handlagts vid tillsynsavdelningen, vilket även var fallet under 2024.

Om ett beslag hävs och egendomen är förstörd eller såld enligt lagen (1958:205) om förverkande av alkohol m.m. är det åklagare som beslutar om ersättning. Eventuell ersättning ska betalas ut av Länsstyrelsen. Under 2025 har inget sådant ärende handlagts vid tillsynsavdelningen.

Verksamheten vad gäller överprövningar av åklagarbeslut sker huvudsakligen vid Utvecklingscentrum respektive överåklagarens kansli vid Ekobrottsmyndigheten. Det finns dock möjlighet till överprövning även hos riksåklagaren. Som huvudregel tar riksåklagaren inte upp ärenden till prövning i sak när ett beslut har prövats vid Utvecklingscentrum eller vid överåklagarens kansli vid Ekobrottsmyndigheten. Under 2025 inkom 721 ärenden till riksåklagaren med begäran om överprövning. Det är betydligt fler än under 2024 och 2023 (520 under 2023, 466 under 2023). Inget ärende togs upp till prövning i sak.

Tillsynsavdelningen handlägger vidare anmälningar mot vissa domare. Riksåklagaren är bl.a. ensam allmän åklagare vad gäller brott som begåtts i utövningen av tjänsten eller uppdraget som domare i tingsrätt eller hovrätt. Ärenden om brott i tjänsten av åklagare eller annan anställd vid Utvecklingscentrum eller vid huvudkontoret vid Ekobrottsmyndigheten handläggs också av riksåklagaren, om riksåklagaren inte bestämmer annat. Under 2025 inkom 492 anmälningar mot domare eller andra särskilda befattningshavare. Det är en markant ökning jämfört med 2024 och 2023 (266 under 2024, 278 under 2023).

Vidare handlägger tillsynsavdelningen jävsärenden, ärenden om påskyndande av handläggningen och klagomålsärenden. Klagomålsärenden är ärenden där enskilda gör gällande att åklagare har handlat felaktigt i samband med arbetet och som inte handlar om brott av åklagaren, överprövning, att ett pågående ärende ska påskyndas eller jäv. Under 2025 inkom 70 klagomål. Det är betydligt fler än under 2024 och 2023 (34 under 2024, 40 under 2023).

Om någon gör ett stort antal anmälningar om brott eller i stor omfattning påkallar tillsyn rörande enskilda fall kan, om det är lämpligt, beslut fattas om handläggning i särskild ordning. Det innebär att samtliga skrivelser från personen ska lämnas över till tillsynsavdelningen för ställningstagande till om ärendet ska handläggas av riksåklagaren eller av någon annan. Under 2025 har 14 personer varit föremål för handläggning i särskild ordning (16 personer under 2024).

Därutöver har ytterligare ett antal personer som löpande under året inkommit med ett stort antal skrivelser, som fortlöpande krävt nya beslut, hanterats av avdelningen i s.k. samlingsärenden för 2025. I flera fall har det rör sig om en större mängd skrivelser varje vecka.

3.7 Projekt

Under 2025 har tillsynsavdelningen genomfört en revidering av avdelningens verksamhetsrutiner.

Under 2024 fick tillsynschefen i uppdrag att genomföra en översyn av de etiska riktlinjerna med fokus på åklagarrollen. Genom ett beslut i april 2025 återkallades det uppdraget i samband med att riksåklagaren gav vice riksåklagaren i uppdrag att genomföra ett förnyat arbete med åklagarrollen. Tillsynschefen har medverkat i det arbetet. Uppdraget, som bl.a. syftar till att bedöma om det finns skäl att se över de etiska riktlinjerna för åklagarväsendet, ska redovisas senast i maj 2026.

3.8 Samverkan m.m.

Avdelningen har under året haft samverkansmöten med Justitiekanslern, Ekobrottsmyndigheten, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden samt Finansutskottet. Vidare har avdelningen deltagit i möten med ett nätverk för myndigheter gällande frågor om visselblåsning.

Tillsynschefen och biträdande tillsynschefen har också besökt en åklagarkammare och informerat om tillsynsverksamheten. Vid detta besök har även rättschefen och biträdande rättschefen medverkat. Därigenom har tillsynsavdelningen under de senaste åren besökt samtliga åklagarområden.

4 Beslut av särskild betydelse

4.1 Särskilda tillsynsärenden

Om ett särskilt tillsynsärende innehåller en frågeställning där vägledning saknas eller inte har lämnats under de senaste åren finns det ofta behov av att publicera beslutet. Publicering kan också ske om ärendet annars är av allmänt intresse. Riksåklagarens beslut i särskilda tillsynsärenden publiceras på Rånet i sammanfattning och med angivande av år och löpnummer, t.ex. 2025:1. Under 2025 har följande sammanfattningar publicerats.

4.1.1 Beslut efter granskning av en åklagares handläggning av förhör med personer utomlands (sammanfattning 2025:01)

Bakgrund

I en förundersökning gällande bl.a. grov kvinnofridskränkning gav åklagaren direktiv till polisen att höra samtliga vittnen i ärendet. Efter att polisens utredare informerat åklagaren om att två vittnen befann sig i England respektive Italien meddelade åklagaren att vittnena skulle höras ändå.

Bedömning

Av 2 kap. 12 § brottsbalken framgår att de begränsningar av svensk domstols behörighet och tillämpligheten av svensk lag som följer av allmän folkrätt eller av en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige ska iakttas. En allmän folkrättslig princip är att en stats verkställande jurisdiktion är begränsad till statens eget territorium (se NJA 2023 s. 231). För att en förundersökningsåtgärd ska få vidtas i en annan stat krävs att det finns ett avtal eller en överenskommelse som omfattar åtgärden eller att den andra tillåter densamma. Bestämmelser som grundar sig på sådana avtal och överenskommelser och därmed reglerar vad som gäller för att vidta förundersökningsåtgärder utanför Sverige finns i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål (LIRB) och lagen (2017:1000) om europeisk utredningsorder. Av 1 kap. 7 a § LIRB framgår att den lagen inte gäller om lagen (2017:1000) om europeisk utredningsorder är tillämplig. Av 1 kap. 2 § sistnämnda lag framgår att den gäller inom EU, med undantag för Danmark och Irland. Av 1 kap. 2 § LIRB framgår att rättslig hjälp enligt den lagen omfattar förhör i samband med förundersökning i brottmål. Motsvarande bestämmelse finns i 1 kap. 4 § lagen (2017:1000) om europeisk utredningsorder. Åklagaren har således haft att förhålla sig till bestämmelserna i LIRB såvitt avsåg förhöret i England samt till lagen (2017:1000) om europeisk utredningsorder såvitt avsåg förhöret i Italien.

Av 4 kap. 10 § LIRB framgår att åklagare får hålla telefonförhör under förundersökning med en person som befinner sig i en annan stat om den staten tillåter det. Motsvarande gäller om en annan EU-medlemsstat, genom överenskommelse med Sverige eller ett godkännande, tillåter telefonförhör i denna

oreglerade form (Rättslig vägledning [RäV 2022:7], Europeisk utredningsorder, s. 26). Av information på Regeringskansliets hemsida framgår att varken Storbritannien eller Italien tillåter detta.

Det är klarlagt att åklagaren har begärt att polisen ska hålla telefonförhör med vittnen som befunnit sig i England respektive Italien trots att dessa länder inte tillåter detta. Det innebär att handläggningen har varit felaktig. Åklagaren skulle istället ha begärt rättsligt bistånd med åtgärderna.

4.1.2 Beslut efter granskning av en åklagare som använt sin tjänsteställning i en privat rättslig angelägenhet (sammanfattning 2025:2)

Bakgrund

En utredare vid Polismyndigheten (polisen) blev uppringd av åklagaren som presenterade sig med för- och efternamn och uppgav sig ringa från Åklagarmyndigheten. Åklagaren bad utredaren om hjälp i ett ärende och angav ett ärendenummer hos polisen. Åklagaren, som uppgav sig hjälpa målsäganden i ärendet med att eventuellt överklaga nedläggningsbeslutet, sa att utredaren skulle betrakta samtalet som privat och inte i tjänsten. Åklagaren frågade bl.a. vilka utredningsåtgärder som var vidtagna i ärendet.

Utredaren uppfattade samtalet som konstigt då personen presenterade sig som åklagare men uppgav sig ringa privat. Hon hänvisade därför samtalet vidare till sin gruppchef tillika förundersökningsledare i ärendet. Samma dag ringde åklagaren förundersökningsledaren och presenterade sig på samma sätt och ville veta varför ärendet lagts ner för att kunna bedöma om målsäganden skulle begära överprövning eller inte.

Bedömning

Av 12 kap. 3 § rättegångsbalken (RB) följer bl.a. att allmän åklagare inte får vara ombud, med mindre regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer ger lov till det.

För att ge stöd i olika etiska frågor som åklagarväsendets anställda kan ställas inför har riksåklagaren beslutat om etiska riktlinjer (RåR 2014:1). Av riktlinje 8 framgår att åklagarväsendets anställda även utanför sin yrkesroll, med bibehållande av sin yttrande – och åsiktsfrihet, bör uppträda på ett sådant sätt att han eller hon inte riskerar att förtroendet för den enskilde tjänstemannen eller åklagarväsendet skadas. Av kommentaren till riktlinjen framgår att en anställning i åklagarväsendet innebär ett särskilt förtroende och att det av detta följer att det ställs höga krav på den som innehar en sådan tjänst samt att det är ett naturligt krav att anställda i åklagarväsendet också utanför arbetet agerar på ett sådant sätt att förtroendet för hans eller hennes yrkesroll upprätthålls. För att inte skada förtroendet för åklagarväsendet är det viktigt att anställda i åklagarväsendet ger skrivelser och andra angelägenheter av privat natur sådan form att det står helt klart att den anställde inte

agerar på yrkets vägnar. Anställda i åklagarväsendet får aldrig utnyttja sin tjänsteställning i privata angelägenheter.

Riksåklagaren har i ett tidigare tillsynsärende bl.a. uttalat vikten av att anställda inom Åklagarmyndigheten uttrycker sig på ett sätt som inte påverkar förtroendet för enskilda åklagare och för Åklagarmyndigheten liksom delar av rättsväsendet i övrigt (se RÅ:s beslut 2017-04-07, dnr ÅM 2016/2359).

JO har i flera beslut påtalat vikten av att det aldrig får råda någon tvekan i frågan om en offentligt anställd tjänsteman uppträder i tjänsten eller som privatperson. En tjänsteman bör därför avhålla sig från att åberopa sin ställning när han eller hon agerar som privatperson. JO uttalar vidare att det självfallet inte får förekomma att en tjänsteman i ett sådant sammanhang använder sin titel eller liknande på ett sådant sätt att det kan uppfattas som ett påtryckningsmedel. (Se JO:s beslut 2014-06-30, dnr 4087-2013, JO 2007/08 s. 136 och JO 2004/05 s. 54, dnr 228-2003).

Åklagarens kontakter med polisen har varit av privat karaktär och har inte avsett ett ärende som handlagts av åklagaren. Det har inte heller varit fråga om någon åtgärd som åklagaren av annat skäl haft att vidta inom ramen för sin anställning hos Åklagarmyndigheten. För att inte skada förtroendet för åklagarväsendet är det viktigt att anställda ger skrivelser och andra angelägenheter av privat natur sådan form att det står helt klart att den anställda inte agerar på yrkets vägnar. Enligt min uppfattning borde åklagaren i sina kontakter med polisen inte ha uppgett sig vara åklagare och ringa från Åklagarmyndigheten. Att åklagaren uppgav att utredaren skulle betrakta samtalet som privat förändrar inte bedömningen.

Såvitt framkommit har åklagaren vid kontakterna med polisen uppgett sig hjälpa en bekant (målsäganden) i ett ärende för att kunna bedöma om denne skulle begära överprövning av polisens beslut eller inte. Eftersom en åklagare inte utan särskilt tillstånd får uppträda som ombud har detta varit ägnat att skada förtroendet för åklagaren och åklagarväsendet.

Sammantaget har åklagaren genom de uppgifter som lämnats i kontakterna med polisen brustit i de krav på uppträdande som kan ställas på åklagare. Det har funnits risk för att informationen kunnat uppfattas som ett påtryckningsmedel. Jag vill understryka vikten av att man som anställd vid Åklagarmyndigheten, när man agerar som privatperson, agerar på ett sådant sätt att förtroendet för den anställda och myndigheten bibehålls och det inte kan uppfattas som att man agerar i tjänsten eller som ombud.

4.1.3 Beslut efter granskning av en åklagares uttalanden i media (sammanfattning 2025:3)

Bakgrund

Åklagaren intervjuades av media under en pågående förundersökning. Efter intervjun publicerades en tidningsartikel om ärendet. Artikeln innehöll flera uttalanden och citat av åklagaren, bl.a. har åklagaren citerats enligt följande.

Jag blir så jäkla förbannad. Företagen riktar in sig på de svagaste och mest sårbara i Thailand och toklurar dem i de svenska bärskogarna. Det är så cyniskt.

De [målsägandena] är oerhört sårbara och skyddslösa. För mig handlar den här utredningen om vad en människa är värd. Bara för att de är fattiga och kommer från Thailand får man inte behandla dem hur som helst.

Det här är människohandel. Det här är modern slavhandel.

Bedömning

Av 1 kap. 9 § regeringsformen följer att domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter i sin verksamhet ska beakta allas likhet inför lagen samt iaktta saklighet och opartiskhet. Bestämmelsen gäller anställda inom Åklagarmyndigheten.

Av 23 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken (RB) framgår att en förundersökning ska bedrivas objektivt. Vid förundersökningen ska undersökningsledaren och den som biträder honom eller henne söka efter, ta tillvara och beakta omständigheter och bevis som talar såväl till den misstänktes fördel som till hans eller hennes nackdel. Enligt andra stycket ska förundersökningen bedrivas så att inte någon onödigt utsätts för misstanke eller orsakas kostnad eller olägenhet.

Av artikel 6.2 Europakonventionen följer att var och en som blivit anklagad för brott ska betraktas som oskyldig till dess hans skuld lagligen fastställts [oskuldsp principen]. En åklagare bör utifrån oskuldspresumtionen undvika uttalanden som pekar ut den misstänkte som skyldig innan saken fastslagits i domstol (jfr lagkommentaren till artikel 6.2 Europakonventionen, Karnov 2025-07-04, JUNO).

När en åklagare i sin egenskap av förundersökningsledare uttalar sig angående en förundersökning sker detta i tjänsten. Ett uppgiftslämnande av en åklagare anses därför inte omfattas av meddelarfrihet. Detta innebär att en åklagare som uttalar sig om förhållanden som har samband med ett pågående ärende måste vinnlägga sig om en större restriktivitet än om uttalandet görs som privatperson eller avser allmänjuridiska frågor. Den som i tjänsten lämnar sådana uppgifter till media ansvarar för att detta sker på ett omdömesgillt och professionellt sätt. De uppgifter som lämnas ska vara korrekta, objektiva samt sakligt underbyggda. Inom ramen för en förundersökning är det mycket viktigt att bl.a. den enskildes integritet beaktas och att den som uttalar sig noga överväger vilka effekter ett uttalande kan få, inte

bara för den fortsatta utredningen utan också för enskilda personer. (Se bl.a. JK:s beslut 2014-04-23, dnr 7718-11-21 och JK:s beslut 2015-11-03, dnr 8558-14-40.)

Av riktlinje 4 i Etiska riktlinjer för åklagarväsendet (RÅR 2014:1) framgår att åklagarväsendets anställda bör, med respekt för inblandade parter integritet, värna om offentlighet och verka för att insyn ska råda när så är möjligt. Vid kontakter med media bör anställda i åklagarväsendet tänka på att inte uttrycka sig på ett sätt så att objektiviteten och opartiskheten kan ifrågasättas eller så att det kan medföra men för enskilda. Av kommentaren till riktlinjen framgår att åklagarväsendets anställda bör vara försiktiga med att uttala sig om olika brottsmisstankar under förundersökningen. Detta eftersom det kan uppfattas som att slutlig ställning har tagits i skuldfrågan innan utredningen är färdigställd eller att det i övrigt finns en förutfattad mening och att objektiviteten och opartiskheten därför kan ifrågasättas.

Riksåklagaren konstaterade att åklagarens uttalanden – som de återgetts i artikeln – inte motsvarar de krav som kan ställas på objektivitet och saklighet. Riksåklagaren understryker vikten av att åklagare vid kontakter med media inte uttrycker sig på ett sätt så att objektiviteten och opartiskheten kan ifrågasättas.

4.2 Beslut från JO

Under 2025 har JO meddelat sex beslut som tillsynsavdelningen bedömt vara av särskild betydelse för Åklagarmyndigheten. Besluten har publicerats på Rånet i sammanfattning.

4.2.1 JO om handläggningen av beslag

I en förundersökning avseende bl.a. narkotikabrott togs en bil och diverse andra föremål i beslag. I stämningsansökan yrkade åklagaren förverkande av i beslag tagen narkotika med emballage och verktyg för hantering och framställning av narkotika, dopingpreparat samt ammunition. Åklagaren framställde dock inga yrkanden avseende bilen och de andra föremålen och varken tingsrättens eller hovrättens dom innehöll något förordnande om dem. Åklagaren beslutade om att häva beslagen ca fem månader efter tingsrättens dom.

I beslutet konstaterar JO att de aktuella beslagen anses hävda genom tingsrättens dom. JO uttalar att åklagaren varit skyldig att häva beslagen senast i samband med åtalet och att dröjsmålet med att efter tingsrättens dom se till att egendomen lämnades ut inte var acceptabelt. Åklagaren får kritik för den bristande handläggningen.

4.2.2 JO om hantering av ett skadeståndsanspråk

Ett bolag som var målsägande i en förundersökning om trolöshet mot huvudman hade framställt ett skadeståndsanspråk och framfört önskemål om att åklagaren skulle föra deras talan. Åklagaren beslutade att inte föra bolagets talan då bolaget

inte justerat anspråket sedan åklagaren, av preskriptionshänsyn, begränsat brottstiden. Beslutet och skälen för det dokumenterades inte och ingen underrättelse skickades till bolaget. Av stämningsansökan framgick att bolaget var målsägande och att det var "oklart om anspråk finns". Åklagaren uppmärksammade inte tingsrätten på att bolaget framställt ett skadeståndsanspråk.

I beslutet konstaterar JO att åklagarens ställningstagande, att inte föra bolagets talan, får anses ligga inom den bedömningsmarginal som en åklagare har. Det hade dock varit lämpligt om åklagaren hade undersökt hur bolaget ställde sig till att begränsa skadeståndsanspråket till den tid som omfattades av åtalet.

JO uttalar att åklagaren borde ha dokumenterat beslutet att inte föra bolagets talan och skälen för det samt säkerställt att bolaget informerades om beslutet. Åklagaren borde även ha uppmärksammat tingsrätten på att bolaget hade framställt ett skadeståndsanspråk under förundersökningen. Enligt JO har åklagarens handläggning varit bristfällig i flera avseenden och åklagaren kritiserats för det.

4.2.3 JO om underrättelse till försvarare om förhör

En person som var gripen misstänkt för brott blev förhörd inför åklagarens ställningstagande om ett anhållande. Den misstänkte hade sedan tidigare en offentlig försvarare förordnad för sig. Förhöret genomfördes dock utan att försvararen var närvarande. Efter förhöret anhöll åklagaren den misstänkte. Åklagaren informerade inte försvararen om anhållandet innan en häkttningsframställning gjordes.

Enligt JO var det inte förenligt med den misstänktes försvararrättigheter att förhöret genomfördes utan försvararen. Även om det inte finns någon bestämmelse i författning om det, anser JO att åklagaren utifrån omständigheterna borde ha sett till att försvararen informerades om att den misstänkte anhållits. Åklagarens agerande fick konsekvensen att den misstänkte var frihetsberövad i över 48 timmar utan att försvararen kände till det. Detta får anses ha medfört en begränsning i den misstänktes möjligheter att förbereda sitt försvar. JO är kritisk till hur åklagaren hanterade situationen.

4.2.4 JO om åklagares dokumentationsskyldighet

JO har på eget initiativ utrett vilka krav som bör ställas på en åklagares dokumentation av ett anhållningsbeslut. JO konstaterar att det i dagens straffprocess är en självklarhet att myndigheter och enskilda tjänstemän kan visa att de beslut som fattats är rättsligt grundade och har fog för sig. Det gäller inte minst tvångsmedelsbeslut, som är särskilt ingripande för den enskilde. Vidare förutsätter den demokratiska kontroll som bl.a. JO är satt att utföra att det finns fullgoda möjligheter att i efterhand granska de åtgärder som vidtagits. För en sådan granskning är det nödvändigt att det tydligt framgår vilka överväganden som har legat till grund för ett beslut.

JO:s slutsats är att det av främst rättssäkerhets- och legitimitetsskäl bör ställas högre krav på dokumentationen av ett anhållningsbeslut än vad som anses gälla i dag. Åklagaren bör därför alltid ange vilka omständigheter som ligger till grund för brottmisstanken och varför han eller hon anser att ett eller flera av de s.k. särskilda häktningsskälen föreligger. Beroende på omständigheterna i det enskilda fallet kan ytterligare överväganden behöva dokumenteras.

4.2.5 JO om förutsättningarna för ordningsbot och res judicata

Bakgrunden var i korthet följande. En cyklist blev påkörd av en bil. Vid Polismyndigheten utfärdades en ordningsbot för brott mot trafikförordningen mot föraren av bilen. Sedan det kommit fram att cyklistens skador var mer omfattande än vad som tidigare varit känt upprättade Polismyndigheten en anmälan om vållande till kroppsskada och redovisade en förundersökning om det brottet till åklagare. Åklagaren väckte åtal mot bilföraren för vållande till kroppsskada. Tingsrätten avvisade dock åtalet på grund av att lagföring av den åtalade gärningen redan hade skett genom ordningsboten.

JO konstaterar att en ordningsbot inte får utfärdas om det finns anledning att anta att talan om enskilt anspråk kommer att föras. Ett föreläggande bör inte heller utfärdas, om det i annat fall kan antas vara påkallat att åklagare prövar frågan om strafföreläggande eller åtal för brottet. JO konstaterar att en ordningsbot inte borde ha utfärdats i det aktuella fallet och uttalar kritik mot Polismyndigheten.

När det gäller åklagarens handläggning noterar JO att det i förundersökningsprotokollet från Polismyndigheten fanns information om den utfärdade ordningsboten. Omständigheterna var enligt JO sådana att åklagaren närmare borde ha utrett och övervägt om det fanns förutsättningar att väcka åtal. Åklagaren kritiserar för den bristande handläggningen.

4.2.6 JO om kontroll av personuppgifter

En underrättelse om beslut om kontaktförbud expedierades till skyddspersonens tidigare adress. Det berodde på att adressen sedan tidigare var kopplad till skyddspersonen i andra roller i ärendet i Cåbra. Personuppgifterna kontrollerades inte vid Åklagarmyndigheten, varken vid registreringen av kontaktförbudsansökan eller i samband med beslutet och expedieringen av underrättelsen.

JO kritiserar Åklagarmyndigheten för den bristande handläggningen och delar myndighetens uppfattning att personuppgifterna lämpligen borde ha kontrollerats såväl i samband med registreringen av ansökan som vid beslutet och expedieringen av underrättelsen.

Åklagarmyndigheten kommer att se över formuleringarna i aktuella avsnitt i Ärendehanteringshandboken.

4.3 Beslut från JK

Under 2025 har JK meddelat två beslut som tillsynsavdelningen bedömt vara av särskild betydelse för Åklagarmyndigheten. Besluten har publicerats på Rånet i sammanfattning.

4.3.1 JK om felaktig justering av ett skadeståndsanspråk

I ett beslut den 16 april 2025 tillerkänner JK sökanden ersättning med 10 735 kr. Åklagaren hade vid huvudförhandlingen, utan föregående kontakt med sökanden, justerat ned sökandens skadeståndsanspråk med beloppet, som motsvarade momsen.

Bakgrunden var att sökanden, som är ett försäkringsbolag, hade inträtt i målsägandens ställe avseende rätten till ersättning i en brottmålsprocess och framställt ett enskilt anspråk om 53 677 kr. I åtalet framställde stämmande åklagare anspråket och angav att åklagaren förde sökandens talan. Efter att frågan väckts vid huvudförhandlingen justerade sessionsåklagaren ner sökandens anspråk med 10 735 kr motsvarande momsen. Sökanden, som är ett försäkringsbolag, är inte redovisningsskyldigt för moms.

I Åklagarmyndighetens yttrande till JK tillstyrkte riksåklagaren ersättningsskyldighet. Av riksåklagarens bedömning, som JK ansluter sig till i sitt beslut, framgår att utrymmet för att dra av moms från ett enskilt anspråk utan föregående kontakt med målsäganden är begränsat till situationen då det yrkade beloppet uppenbart felaktigt framställts inklusive moms.

Åklagarens handläggning utgör därför ett sådant fel eller försummelse som kan leda till ersättningsskyldighet för staten. Om det ursprungliga anspråket hade vidhållits hade sökanden med stor sannolikhet tillerkänts ytterligare 10 735 kr i domen och i annat fall hade domen i den delen kunnat överklagas. Även om det är oklart vilken betalningsförmåga den tilltalade har, eller kommer att få i framtiden, så får skadan anses vara slutlig för sökanden.

4.3.2 JK om skyldighet att upplysa om skyddade personuppgifter

I ett beslut den 30 april 2025 tillerkänner JK sökanden ersättning för kränkning med 5 000 kr med hänvisning till Åklagarmyndighetens och en tingsrätts hantering av personuppgifter.

Ett förundersökningsprotokoll som innehöll sökandens bostadsadress lämnades över till tingsrätten i samband med åtal. Av Cåbra framgick att det fanns en sekretessmarkering beträffande sökanden. Förundersökningsprotokollet innehöll dock ingen uppgift om sekretessmarkeringen. Eftersom sökanden inte var part i ärendet, och inte heller var aktuell som vittne eller som annan aktör, registrerades han inte i tingsrättens ärendehanteringssystem Vera. Efter att förundersökningen

begärts utlämnad som allmän handling gjorde tingsrätten en sekretessprövning som mynnade ut i att protokollet lämnades ut i sin helhet.

I beslutet konstaterar JK att genom att lämna över förundersökningsprotokollet till tingsrätten utan att upplysa domstolen om att den innehöll sekretesskyddade uppgifter har Åklagarmyndigheten brustit i sin skyldighet enligt 3 kap. 8 § brottsdatalagen att vidta lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder för att skydda de personuppgifter som behandlats. Det inträffade utgör grund för skadestånd. Vidare får tingsrätten, genom att ha lämnat ut förundersökningsprotokollet i sin helhet utan att ha beaktat den sekretess som gällt, anses ha brustit i sin skyldighet att i enlighet med artikel 5.1 f i dataskyddsförordningen säkerställa lämplig säkerhet för personuppgiften. Eftersom ansvaret enligt dataskyddsförordningen är strikt utgör även denna personuppgiftsbehandling grund för skadestånd.

Även om det var tingsrätten som lämnade ut sökandens adressuppgift får det anses vara Åklagarmyndigheten som, genom att inte lämna tingsrätten upplysning om sekretessmarkeringen, bär huvudansvaret för att så blev fallet. Åklagarmyndigheten fick därför i uppdrag att betala ut ersättningen till sökande.